

2006

004480

GENERAL STUDIES - I (Compulsory)

सामान्य अध्ययन - I (अनिवार्य)

Standard : Degree
स्तर : पदवी

Total Marks : 200
एकूण गुण : 200

Nature : Conventional
स्वरूप : पारंपारिक

Duration : 3 Hours
कालावधी : 3 तास

Note :

सूचना :

- (i) *Answers must be written either in English or in Marathi.*
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) *All questions are compulsory.*
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- (iii) *Figures to the RIGHT indicate marks of the respective question.*
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) *Credit will be given for orderly, effective and concisely writing.*
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (v) *Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.*
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (vi) *Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he will be penalised.*
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

P.T.O.

SECTION - A (Marks - 40)

विभाग - A (गुण - 40)

1. Short-answer type questions.

लघुत्तर प्रकारचे प्रश्न.

Answer the following sub-questions (10 Marks each) :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 10 गुण) :

- (a) (i) Take an account of cultural development in Maharashtra during the Satvahana's period in brief. 5
सातवाहनकालीन महाराष्ट्रातील सांस्कृतिक प्रगतीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (ii) State the education policy of British in India till 1857. 5
इ.स. 1857 पर्यंतचे ब्रिटीशांचे भारतातील शैक्षणिक धोरण स्पष्ट करा.

OR / किंवा

- (i) Examine the socio-cultural development in Maharashtra during the Maratha period. 5
मराठेकालीन महाराष्ट्रातील सामाजिक व सांस्कृतिक प्रगतीचे परिक्षण करा.
- (ii) Critically examine the Rayatwari system in Maharashtra during Mountsturt Elphinstone. 5
माऊंट स्टुअर्ट एल्फिन्स्टनच्या काळातील महाराष्ट्रातील रयतवारी पद्धतीचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- (b) (i) Discuss the political reasons responsible for the revolt of 1857. 5
इ.स. 1857 च्या उठावासाठी जबाबदार असणाऱ्या राजकिय कारणांची चर्चा करा.
- (ii) Take an account of Muslim League and partition of India in brief. 5
मुस्लिम लीग आणि भारताच्या फाळणीचा थोडक्यात आढावा घ्या.

OR / किंवा

- (i) Examine the reasons responsible for the Foundation of Indian National Congress in 1885. 5
इ.स. 1885 मध्ये भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेस जबाबदार असणाऱ्या कारणांचे परिक्षण करा.
- (ii) Discuss the impact of National revolutionary movement on Indian Freedom Movement. 5
भारतीय क्रांतीकारक चळवळीचा भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीवरील परिणाम - चर्चा करा.

2. Short-answer type questions.

लघुत्तर प्रकारचे प्रश्न.

Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) (i) Discuss the role played by Sardar Patel in integration of princely states. 10
संस्थानांच्या विलीनीकरणातील सरदार पटेल यांची भूमिका स्पष्ट करा.

OR / किंवा

- (ii) Take an account of social work done by Indian Government from 1960 to 1990. 10
इ.स. 1960 ते 1990 या कालवधीत भारत सरकारने केलेल्या सामाजिक सुधारणा कार्याचा आढावा घ्या.

- (b) Write short note on *any five* of the following : 10
पुढील **कोणत्याही पाच** विषयावर थोडक्यांत टीपा लिहा :

- (i) Folk Dance - A Cultural Heritage of Maharashtra.
लोक नृत्य - महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक वारसा.
- (ii) Fort Architecture in Maharashtra.
महाराष्ट्रातील किल्ला स्थापत्य.
- (iii) Paintings in Ajanta Caves.
अजिंठा गुहांमधील चित्रकला.
- (iv) Importance of Hindu and Muslim Festivals in Medieval Maharashtra .
मध्ययुगीन महाराष्ट्रातील हिंदु व मुस्लिम सणांचे महत्त्व.
- (v) Bhakti movement, its impact in medieval period.
मध्ययुगीन काळातील भक्ती चळवळ आणि तिचा परिणाम.
- (vi) Importance of Dalit literature.
दलित साहित्याचे महत्त्व.
- (vii) Rural literature in Modern Maharashtra.
आधुनिक महाराष्ट्रातील ग्रामीण साहित्य.

P.T.O.

SECTION - B (Marks - 40)
विभाग - B (गुण - 40)

3. Answer the following questions :

खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या.

(a) Answer the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (i) What are the land frontiers of India ? 5
भारताच्या भूमि सरहद्दी कोणत्या ?
- (ii) Divide India into major physiographic divisions and give their location and extent. 5
भारताची प्रमुख स्वाभाविक विभागात विभागणी करा व त्यांची स्थाने व विस्तार द्या.

OR / किंवा

- (i) Give an explanatory note on Konkan coastland. 5
कोकण किनारपट्टी वर खुलासेवार टिप्पणी लिहा.
- (ii) Discuss the influence of topography on rainfall distribution of Maharashtra. 5
महाराष्ट्राच्या भू-रचनेचा पर्जन्य वितरणावरील प्रभाव स्पष्ट करा.

(b) Examine the demographic transition in Maharashtra State during 1901-2001. 10
महाराष्ट्राच्या 1901-2001 या कालावधीतील लोकसंख्या संक्रमणाचे परिक्षण करा.

OR / किंवा

Discuss the socio-economic consequences of migration of population from other states in Maharashtra State. 10
महाराष्ट्रात इतर राज्यातून होणाऱ्या लोकसंख्येच्या स्थानांतराच्या परिणामांची चर्चा करा.

4. Write short answers of the following : 10

खालील लघुउत्तरी प्रश्न सोडवा :

(a) Give a brief account of Mumbai-High offshore oil field. 10
मुंबई हाय किनाऱ्याजवळील तेल विहीरीचा थोडक्यात वृत्तांत द्या.

OR / किंवा

Discuss the tourism significance of Maharashtra. 10
महाराष्ट्राच्या पर्यटनविषयक महत्त्वाची चर्चा करा.

(b) Answer *any five* of the following : 10

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

- (i) Give any two salient features of the topography of Maharashtra plateau. 10
महाराष्ट्रातील पठारी भू-रचनेची कोणतीही दोन ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.

- (ii) What are the characteristic flow patterns of Maharashtra rivers ?
महाराष्ट्रातील नद्यांच्या वैशिष्ट्यपूर्ण जलवहन प्रणाली द्या.
- (iii) Give any two merits of vertisols of Maharashtra.
महाराष्ट्रातील काळ्या मृदेचे कोणतेही दोन फायदे द्या.
- (iv) Give the names of tiger reserves in Vidharbha region of Maharashtra.
विदर्भातील राखीव व्याघ्र वने नमुद करा.
- (v) What are the agro-climatic zones of Maharashtra ?
महाराष्ट्राचे कृषि-हवामान विभाग कोणते ?
- (vi) Which are the districts of Maharashtra having largest manganese deposits in the country ?
महाराष्ट्रातील कोणत्या जिल्ह्यांमध्ये देशातील सर्वात मोठे मँगॅनीज खनिज साठे आढळतात.
- (vii) What are the basic approaches of new industrial policy of Maharashtra.
महाराष्ट्राच्या नवीन औद्योगिक धोरणाची पद्धत कोणती ?

SECTION - C (Marks - 40)

विभाग - C (गुण - 40)

5. Answer *any one* of the following sub-questions : 20
खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या.
- (a) Do the centre-state relations require thorough revision ?
भारतातील केंद्र-घटक संबंधाची सर्वांगीण फेरआखणी आवश्यक आहे काय ?
- (b) Explain the causes of regional imbalance in Maharashtra.
महाराष्ट्रातील प्रादेशिक असमतोलामागील कारणे स्पष्ट करा.
6. (a) Write note on *any one* of the following : 10
खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर टीप लिहा :
- (i) Role of pressure groups and pressure groups in Maharashtra.
दबाव गटांचा कार्यभाग आणि महाराष्ट्रातील दबाव गट.
- (ii) Composition of the Election Commission of India and Powers and functions of the Election Commission.
भारतीय निवडणूक आयोगाची रचना आणि निवडणूक आयोगाचे अधिकार व कार्ये.
- (b) Write short notes on *any five* of the following : 10
खालीलपैकी कोणत्याही पाच विषयावर टीपा लिहा :
- (i) Powers and functions of the Vice-President.
उपराष्ट्रपतीची कार्ये व अधिकार.
- (ii) Appellate jurisdiction of the Supreme Court.
सर्वोच्च न्यायालयाचे पुनर्विचाराचे अधिकारक्षेत्र.

P.T.O.

- (iii) Composition of the Maharashtra Legislative Council.
महाराष्ट्र विधानपरिषदेची रचना.
- (iv) Financial powers of the President of India.
भारताच्या राष्ट्रपतींचे अर्थविषयक अधिकार.
- (v) Attorney General of India.
भारताचे महान्यायवादी.
- (vi) Sources of income of Municipal Corporations.
महानगरपालिकांच्या उत्पन्नाची साधने.
- (vii) Functions and powers of the CEO of Zilla Parishad.
जिल्हापरिषदांच्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची कार्ये व अधिकार.

SECTION - D (Marks - 40)

विभाग - D (गुण - 40)

7. Answer *any one* of the following sub-questions : 10
कोणत्याही **एका** उप प्रश्नांचे उत्तर लिहा :
- (a) Explain National Population Policy (2000) with expert's comments.
राष्ट्रीय लोकसंख्या धोरण (2000) हे तज्ञांच्या टीकेसह स्पष्ट करा.
- (b) What is the constitutional directive of providing compulsory Elementary education ? Explain the reasons for high drop out rates at this stage.
सक्तीचे प्राथमिक शिक्षणासंबंधी राज्य घटनेचे मार्गदर्शक तत्व कोणते आहे ? मोठ्या प्रमाणावर होणाऱ्या, सदर स्तरावरील गळतीची कारणे स्पष्ट करा.
8. (a) (i) Answer *any one* of the following sub-questions : 10
खालीलपैकी कोणताही **एक** उपप्रश्न सोडवा :
- (a) Describe the vocational education programme at +2 stage ?
+2 स्तरावरील व्यावसायिक शिक्षण कार्यक्रमाचे वर्णन करा ?
- (b) What are the objectives of technical schools ?
तंत्रविद्यालयांची उद्दिष्टे कोणती आहेत ?
- (ii) Answer *any one* of the following sub-questions : 10
खालीलपैकी कोणताही **एक** उप प्रश्न सोडवा :
- (a) Describe 'Lok Seva Kendra' scheme in ITI ?
आय.टी.आय. मधील 'लोक सेवा केंद्र' योजना वर्णन करा.
- (b) Describe 'Cancer Control Programme' ?
कर्करोग नियंत्रण कार्यक्रम वर्णन करा ?

- (b) Answer *any five* of the following sub-questions :
 खालीलपैकी कोणताही पाच उपप्रश्न सोडवा :
- Describe sources of energy available in India.
भारतात उपलब्ध उर्जेचे स्रोत वर्णन करा.
 - What is the significance of transport in India ?
भारतामध्ये वहतुकीचे महत्व काय आहे?
 - Explain recent development in Telecom Sector.
दूरसंप्रेषण क्षेत्रातील अलिकडील बदल स्पष्ट करा.
 - What is the scope of land reforms in India ?
भारतामध्ये जमीन सुधारणेची व्याप्ती काय आहे?
 - What is the need of credit system in rural finance ?
ग्रामीण अर्थकारणामध्ये 'पत' पद्धतीची गरज काय आहे?
 - What are the short comings of Primary Agricultural Credit Society (PACS) ?
प्राथमिक कृषि पतसंस्थांच्या त्रुटी कोणत्या आहेत?
 - What are the functions of NABARD ?
नाबार्डची कार्ये कोणती आहेत?

SECTION - E (Marks - 40)

विभाग - E (गुण - 40)

9. Answer *any one* of the following sub-questions : 20
 खालील उपप्रश्नामधून एक प्रश्न सोडवा :
- What are the impacts of globalisation on labouring class in India ?
भारतातील कामगारवर्गावर जागतीकरणाचा काय परिणाम झाला आहे?
 - Do you think that media is able to foster social norms and ethics in society ?
Discuss with suitable illustrations.
प्रसार माध्यमे समाजातील सामाजिक व नैतिक मूल्ये वाढविण्यास सक्षम आहेत काय ? योग्य उदाहरणासह चर्चा करा.
10. (a) Answer *any one* of the following sub-questions : 10
 खालीलपैकी एक उपप्रश्न सोडवा :
- Gender inequality is natural/biological or socio-cultural - Discuss.
लिंगभाव विषमता नैसर्गिक-जैविक किंवा सामाजिक-सांस्कृतिक आहे - चर्चा करा.
 - What are the causes and consequences of malnutrition among the tribes ?
आदिवासीमध्ये असलेल्या कुपोषणाची कारणे व परिणाम काय आहेत?

(b) Answer *any five* of the following sub-questions :

खालील उपप्रश्नांपैकी **पाच** प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (i) Describe in brief Government's scheme for Welfare of Children.
बाल कल्याणाकरीता असलेल्या शासकीय योजनांची थोडक्यात चर्चा करा.
- (ii) Do you think that unemployment among the Indian youth is declining today ?
भारतातील युवकांमधील बेकारी आज कमी होत आहे, तुम्हास काय वाटते ?
- (iii) Discuss in brief the welfare schemes for the aged people in India.
भारतातील वृद्धांच्या कल्याणाकरीता असलेल्या योजनांविषयी थोडक्यात चर्चा करा.
- (iv) Outline in brief the social and psychological aspects in rehabilitation of project affected people.
प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनाचा सामाजिक व मानसीक पैलू थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (v) What is the role of voluntary organisation in youth development ?
युवकांच्या विकासामध्ये स्वेच्छीक संस्थांची भूमिका काय ?
- (vi) Discuss in brief the significance of International Labour Organisation (ILO) in protecting workers' right.
कामगारांचे अधिकार संरक्षित करण्यात आंतरराष्ट्रीय कामगार संस्थेचे (ILO) महत्त्व - थोडक्यात चर्चा करा.
- (vii) Outline in brief people's participation in child development.
बालकांच्या विकासामध्ये लोकसहभाग याबाबत थोडक्यात लिहा.

- o O o -